

TENYÉSZTÉSI PROGRAM

PREAMBULUM

A marhahús ősidőktől fogva az emberiség fontos tápláléka. A szavanna régióban élő nomád népek, de a földművelő népek is rendszeresen fogyasztottak marhahúst. Napjainkban a húsfogyasztás a világon meglehetősen színes képet mutat. Az életszínvonal, a kulturális és vallási szokások, az ízlés és a fogyasztói tudatosság mind-mind hozzájárulnak az egyes országok, régiók és ezen belül a családok sajátos táplálkozási szokásainak alakulásához. Az angolszász országokban az egy főre jutó évi marhahúsfogyasztás meghaladja a 35 kg-ot, de az Európai Unió átlagában is eléri a 25 kg-ot. Hazánkban a marhahúsfogyasztás ennél jóval szerényebb (3-4 kg). Ennek ellenére a marhahústermelésnek komoly tradíciói vannak, a Kárpát-medencét a középkorban Európa marhahús-szállítójának tekintették.

Napjainkban a hazai marhahús-termelés lehetőségeit az exportpiacok kereslete, az Európai Unió agrárpolitikájából eredő támogatási rendszer és a gazdaságok természeti adottságai alakítják. Általánosságban megállapítható, hogy a minőségi marhahús iránti kereslet Ny-európában, a mediterrán régióban és a Közel-Kelet országaiban, - ha ingadozásokkal is - folyamatosan jelen van és ez jó alapot szolgál a hazai minőségi marhahús - termelés számára.

A húsmarha-tartás alapvetően legelőhöz kötött. A gyepterületek és a szántóföldi melléktermékek legeltetésére alapozott húsmarha-tartás kevés ráfordítással folytatható. Minél hosszabb a legeltetési időszak, minél rövidebb a betakarított takarmányokra hagyatkozó etetési idő, annál nagyobb a valószínűsége, hogy húsmarha-tartásunk jövedelmező lesz. Fontos körülmény az is, hogy a hazai gyepek erősen tagoltak, nagy kiterjedésű egybefüggő gyepek alig vannak. Ilyen körülmények között a kis és közepes méretű húsmarha-tartók vannak versenyelőnyben. A legelőre alapozott húsmarhatartásnak fontos szerepe van a táj- és környezetvédelmi törekvések megvalósulásában, az ökológiai egyensúly megőrzésében is. Legeltetés nélkül a gyepek állománya romlik, a gyomnövények és invazív fajok dominanciája folytán a gyepek egyre kevésbé hasznosíthatóak. Ez az itt élő fauna beszűkülésével jár. Más oldalról a túlzott legeltetés is a legelők leromlásának veszélyével jár. Az egyensúly megőrzése csak tudatos állattenyésztési és gazdálkodási stratégiával teremthető meg. Különösen fontos ez napjainkban, amikor a klímaváltozás veszélye, a nyári aszályok, az állatokat terhelő hőstressz kihívásaival is szembe kell néznünk.

Sikeres húsmarha-tenyésztés csak a természeti adottságokhoz és az üzemstruktúrához igazodó tenyésztési stratégiával valósítható meg. Az aberdeen angus, hereford galloway marha fajták - kialakulásuk körülményei folytán - a közepes és közepesnél gyengébb gyepterületeken is sikeresen tarthatóak. A hazai gyepek zömében ebbe a kategóriákba sorolhatóak, így e fajták hazai elterjesztése elemi érdek. A Brit Húsmarhafajtákat Tenyésztők Egyesülete ezeknek a szempontoknak megfelelően határozta meg tenyésztési programját és ennek megvalósításán fáradozik a jövőben is.

1. AZ ABERDEEN ANGUS SZARVASMARHA

1.1 AZ ABERDEEN ANGUS SZARVASMARHA KIALAKULÁSA ÉS SZEREPE A VILÁG MARHAHÚS-TERMELÉSÉBEN

Az **angus** szarvasmarha a Skócia területén található Aberdeen és Angus (korábban Forfarshire) megyéből származik. Feljegyzések szerint a fajta ősei már a XII. században, mások szerint a XV. században jelentek meg, akkor még csak helyi jelentőséggel bírtak. Nevét az eredeti földrajzi elhelyezkedéséről kapta.

A fajta eredetileg is genetikailag szarvatlan volt, és kialakulásakor még számos színváltozata létezett. Ekkor a galloway fajtától sem vált még külön. A fajta alapítójának három embert tekintenek: Hugh Watson (Angusból), William McCombie (Aberdeenshire-ből), George MacPherson-Grant (Banffshire-ből). A fajta törzskönyvét 1862-ben alapították. 1879-ben Sir George MacPherson-Grant létrehozta a Szarvatlan Szarvasmarhák Egyesületét, amely a mai Aberdeen Angus Egyesület elődje. Ő használta először az Aberdeen Angus nevet a fajtára. Az eredeti angus kistestű, korán érő és korán faggyúsodó fajta volt, amely szarvatlansága folytán hamar az érdeklődés középpontjába került. Előnyös tulajdonságai révén a brit szigetek mellett elterjedt egész Európában, Észak és Dél-Amerikában, Új-Zélandon és Ausztráliában. A több évtizedes céltudatos szelekció révén azonban rendkívül korszerű és népszerű fajtává vált. A tehén testtömege a korábbi 400-450 kg-ról 550-650 kg-ra nőtt, ugyanakkor megőrizte kiváló anyai tulajdonságait. A modern angus növekedési erélye javult, faggyúzottságából sokat veszített és húsminősége a jó márványozottsága révén a klasszikus steak minőséget képviseli

1.2. AZ ANGUS FAJTA MAGYARORSZÁGI TENYÉSZTÉSE

Hazánkban először a 1960-as években került sor a fekete angus kipróbálására kísérleti körülmények között (Horn A. és mtsai). Ígéretesek voltak a fajtával végzett keresztezések az üszök előhasznosításában (Stefler, 1974). A kísérleti kipróbálást követően a 80-as évek közepén az adonyi Szövetkezet 60 egyedből álló fekete angus állományt importált Nagy-Britanniából. Ezt a későbbiek során számos embrió és szaporítóanyag import követte Amerikából, Kanadából, Németországból, Ausztriából, Ausztráliából.

A vörös színű változat ("Red Angus") kísérleti kipróbálása és üzemszerű hasznosítása kanadai-magyar együttműködés keretében a 90-es évek közepén kezdődött a Kaposvári Egyetemen. A kedvező tapasztalatokra támaszkodva és az értékes tenyészanyag importja nyomán rövidesen kialakult egy tisztavérű törzstenyészet (Rio Alto Kft.), amely napjainkban is a fajta egyik fontos bázisa. de mára számos magyar tenyészet rendelkezik kiemelkedő genetikai állománnyal

1.3. A TENYÉSZTÉS CÉLKITŰZÉSEI

Az Egyesület célja, hogy az angus fajta gazdaságilag fontos, értékmérő tulajdonságait a hazai adottságokhoz igazodva Magyarország egész területére kiterjedő módon tovább javítsa, s azokat céltudatosan hasznosítsa.

A fajta szelekciója a kiváló anyai tulajdonságok megőrzése mellett a hízekonyság és a vágóérték optimális összhangjának kialakítására irányul. A fajta nemzetközi megítélése szerint a fajtában lehetséges a korai tenyésztésbe vétel (13-15 hónap), és ezt a gazdaságilag fontos értékmérő tulajdonságot meg kívánjuk őrizni. Ugyanakkor azonban a gazdaságokban, amelyek gyepadottságai az átlagosnál gyengébbek, indokolt lehet az üszöket kifejlett korban (20-24 hó) tenyésztésbe venni. Nem cél a növekedési erély és a húsformák és a testtömeg extrém növelése sem, mert ez sok esetben genetikai antagonizmusokba (nehéz ellés, többlettakarmány-igény) ütközik, de a hazai átlagos gyepadottságok sem a nagytestű húsmarhák tenyésztésének kedveznek.

1.3.1. SZELEKCIÓS CÉLKITŰZÉSEK

Anyai tulajdonságok

- A tehénállomány **90 %-a vemhesüljön** a 3 hónapos termékenyítési időszak alatt,
- Az ellések lefolyása döntően **„segítség nélkül”** kategóriájú legyen,
- A két ellés közötti idő **365 napnál kevesebb** legyen,
- A **205 napra** korrigált választási súly **bikaborjak** esetén haladja meg a **220 kg**-ot, az **üszőborjaké a 200 kg**-ot,
- Az üszőborjak **15 hónapos korra tenyésztésbe** vehetők legyenek, élősúlyuk érje el a 350 kg-ot,
- A kifejlett **tehenek** súlya érje el az **550 kg**-ot, **marmagassága a 125 cm**-t,
- Könnyen kezelhető, **jó gulyakészségű** és jó legelőkézségű egyedek kívánatosak,
- A szarvalt, fehér színeződésű, az életkorukhoz képest fejletlen és agresszív egyedeket selejtezni kell!

Végtermék tulajdonságok

- A vágóállat kiválóan izmolt, jó húsminőségű márványozott húsú, javuló **csontos hús arányú (legalább 60%)** legyen, minden piacon jól értékesíthető végterméket állítson elő.
- A **választott borjak** a hizlalás során **tömegetakarmányokra** alapozott hizlalásban **1.200 g**, **intenzív hizlalásban 1.300 g** átlagos napi gyarapodást érjenek el.
- A bikák esetében a vágott testek EUROP minősítés szerint legalább **90 %-a „U” minősítésű**, a faggyúság 2-3 pont értékű legyen.
- A húskitermelési arány (**vágási %**) érje el a **60%-ot**

1.4. KÜLLEM ÉS ÉRTÉKMÉRŐ TULAJDONSÁGOK

Színe egyszínű fedett fekete vagy sötétvörös. Az utóbbi változatot "Red Angus" névvel jelölik. A vörös angus színre nézve homozigóta, így ezt az egyébként recesszív tulajdonságot ivadékaire is örökíti. A világon tenyésztett angus szarvasmarhák megközelítőleg háromnegyed része fekete, de egyes régiókban –így Magyarországon is– a vörös változat a gyakoribb. Termelési tulajdonságokban nincs jelentős különbség a fekete és vörös színváltozatok között. Az aberdeen angus fajta tenyésztési programja sem különíti el a két színváltozatot. **Az állatok egyszínűek, a foltok nem megengedettek, de nem kizáró ok nőivarnál a tőgy környékén, a köldökvonalig, max. egy tenyéryi fehér folt. A farokbojton megjelenő világos szín nem kívánatos, de nem kizáró ok egyik ivarnál sem.**

Testalkata ideális húshasznú tehén típusát tükrözi.

Háta és fara széles, jól izmolt. A hát feszes, alsó és felső vonala párhuzamos.

Törzse téglatestre hasonlító, hosszú, széles és mély.

Feje aránylag kicsi, rövid és széles.

Nyaka rövid és erőteljesen izmolt.

Lábai nem túl hosszúak, csontozatuk finom. Szabályos lábállás, feszes ízületek, kemény körmök jellemzik.

A FAJTÁRA JELLEMZŐ MÉRTEK

MEGNEVEZÉS	TEHÉN	BIKA
Kifejlettkori élőtömeg	550 – 650 kg	900 – 1400 kg
Marmagasság	125 – 135 cm	130 – 145 cm
Övméret	180 – 200 cm	220 – 240 cm
Ferde törzshossz	110 – 130 cm	120 – 140 cm

A tehenek kifejlett kori **élőtömege** 550–650 kg, a bikák 900–1400 kg tömegűek. Könnyen kezelhető, a betegségekkel szemben ellenálló, a takarmányozási és tartási körülményekre közepesen igényes.

A fajta legelőnyösebb tulajdonságai

- a **szarvtalansága,**
- jó reprodukciós képessége és **kiváló anyai tulajdonságai.**
- **koránérőek** 13–15 hónapos korban az üszők termékenyíthetők,
- **könnyen ellők,**
- a borjak születés kori testtömege **25–35 kg,**
- A tehén elegendő tejet termel, és **jól neveli a borját,**
- A **205 napos** korra korrigált borjútömeg **üszöknél** eléri a **210-220,** a **bikáknál** a **220-230 kg**-ot átlagos legelői adottságok mellett.

Hízékonysága közepes:

- A borjak napi testtömeg gyarapodása 8 hónapos korig, **legelőn** tartva, átlagosan **900–1000 gramm**.
- A választott borjak **intenzív hízlalásban** átlagosan **1200–1300 g** napi súlygyarapodást érnek el, de nem ritkák a kiemelkedő, 1500 g napi gyarapodást elérő egyedek.
- Optimális **hízlalási végsúly 500–550 kg**, e fölött faggyúsodásra hajlamos.
- **Húsa finom** rostú, porhanyós, jól márványozott és rendkívül ízletes, speciális **steak-hús**.
- A hizlalt növendék bikák **vágási kitermelése 60-62%**.

2. A GALLOWAY SZARVASMARHA

2.1.A GALLOWAY SZARVASMARHA KIALAKULÁSA ÉS SZEREPE A VILÁG MARHAHÚS-TERMELÉSÉBEN

A **Galloway**, Skócia délnyugati részén, Galloway város környékén alakult ki, a XVII században, így a szigetország legősibb szarvasmarha fajtája. Nevét a galloktól kaphatta. A fajta kevésbé mutatja a korszerű húsmarha formáját, sokkal inkább megőrizte a természetes küllemet. Értéke elsősorban az, hogy nehéz hegyi körülmények között is képes a megfelelő termelésre, rendkívül jól alkalmazkodik. Legelőkézsége kitűnő, szerény igényű, a hó alól is kikaparja a fűvet. Ellenállóképes, nyugodt természetű, de távolságtartó, engedelmes. Húsminősége jellegzetes, az angolszász fogyasztói igényeknek mindenben megfelelő, hazájában rendkívül keresett.

2.2. A GALLOWAY FAJTA MAGYARORSZÁGI TENYÉSZTÉSE

Magyarországra az 1998-s évből érkeztek az első egyedek Németországból, majd ezeket követte még több tenyész üsző, és embrió Kanadából, Angliából, Németországból, és Csehországból.

Magyarországon túlnyomórészt a fekete és öves színváltozat terjedt el.

Hazai jelentősége egyelőre csekély, de van már néhány galloway tenyészet az országban, és más fajták mellett, egyre többen döntenek e fajta tartása mellett.

A fajta értéke elsősorban az, hogy nehéz hegyi körülmények között is rendkívül jól alkalmazkodik, hazai viszonyainkhoz is tökéletesen honosult. Olyannyira ősi, hogy hazájában

és általában Európában is csak egészen egyszerűen bölénynek hívják őket. A hegyvidékhez alkalmazkodva rövidek a mellső lábai, illetve a patájuk jobban szétterelő mint a többi fajtának. Kétrétegű, hosszú felszörből és sűrű aljszörből álló bundája a szélsőséges körülmények elviselését is lehetővé teszi. Legelőkézsége nagyon jó, kis igényű, a hó alól is kikaparja a fűvet. Szinte minden növényt elfogyaszt, így a legelőterületet tökéletes állapotban tartja és hagyja hátra.

2.3. A TENYÉSZTÉS CÉLKITŰZÉSEI

Az Egyesület célja, hogy a galloway fajta gazdaságilag fontos, értékmérő tulajdonságait a hazai adottságokhoz igazodva Magyarország egész területére kiterjedő módon tovább javítsa, s azokat céltudatosan hasznosítsa.

Cél a fajta megtartása, javítása. Mivel az egyedszám csekély, ezért cél, a rokontenyésztés elkerülése. Ennek érdekében a hazai populáció ésszerű szelekciója mellett a tenyész anyag (elsősorban sperma) import nélkülözhetetlen.

2.4. KÜLLEM ÉS ÉRTÉKMÉRŐ TULAJDONSÁGOK

Színe Leggyakoribb színei a következők:

- fekete (mahagóni színű szőrvégekkel),
- dun (sötétbarna),
- fehér (fekete pigmentfoltokkal, fekete fülekkel, szájjal és lábakkal),
- belted (fehér övvel).

Testalkata ideális húshasznú tehén típusát tükrözi.

Háta és fara széles, jól izmolt. Alsó és felső vonala párhuzamos.

Törzse téglatestre hasonlító, széles és mély.

Feje aránylag kicsi, rövid és széles.

Nyaka rövid és erőteljesen izmolt.

Lábai nem túl hosszúak, csontozatuk finom.

A FAJTÁRA JELLEMZŐ MÉRETEK

MEGNEVEZÉS	TEHÉN	BIKA
Kifejlett kori élőtömeg	450 – 500 kg	500 – 800 kg
Marmagasság	115 – 120 cm	125 – 130 cm

Övméret	170 – 180 cm	200 – 210 cm

A tehenek kifejlett kori élőtömege 450-500 kg, a bikák 500-800 kg tömegűek. A betegségekkel szemben ellenálló, a takarmányozási és tartási körülményekre közepesen igényes.

A fajta legelőnyösebb tulajdonságai

a **szarvatlansága**,

jó reprodukciós képessége és **kiváló anyai tulajdonságai**.

közepesen korán érőek 15-17 hónapos korban az üszők termékenyíthetők,

könnyen ellők,

a borjak születéskori testtömege **25-30 kg**.

A tehén elegendő tejet termel, és **jól neveli a borját**.

A **választáskori** (205 napos korr.) borjútömeg **160-180 kg**.

Keresztezési kombinációkban **anyai vonalként** használják, ám leginkább génrezervként és fajtatisztán, mint tradicionális fajta jelenik meg.

Hízékonysága közepes:

A borjak napi testtömeg gyarapodása 8-10 hónapos korig, **legelőn** tartva, átlagosan **700-850 gramm**.

A választott borjak **intenzív hizlalásban** átlagosan **1000-1200g** napi súlygyarapodást érnek el.

Optimális **hizlalási végsúly 430 kg**, e fölött faggyúsodásra hajlamos.

A hizlalt növendék bikák **vágási kitermelése 58-59%**.

Az **értékes húsrészek aránya: 41-42%**.

3. A HEREFORD SZARVASMARHA

3.1. A HEREFORD SZARVASMARHA KIALAKULÁSA ÉS SZEREPE A VILÁG MARHAHÚS-TERMELÉSBEN

A **hereford** eredeti származása csak feltételezéseken alapul, de egyetértés van abban, hogy egy kistestű brit vörös marhától és egy nagyobb walesi fajtából származik, amelyből egykor sok volt Anglia és Wales határán. A nevét Herefordshire megyéről kapta, Anglia történelmi mezőgazdasági régiójáról, ahol a fajta kifejlődött.

Különböző mezőgazdasági szerzők már a korai 1600-as években megemlítették a fajta eredetét Herefordshire megyében. Az 1700-as és az 1800-as évek elején ezen a területen már dokumentált nyilvántartást vezettek róla.

A korabeli leírások kiemelik a fajta szilárd szervezetét, igénytelenségét, ellenállóképességét. Ezek a tulajdonságok a mai hereford fajtának is értékes jellemzői.

A fajta mai értelemben vett tenyésztése Benjamin Tomkins nevéhez kötődik, aki az apjától örökölt állományában következetesen a jó növekedéssel, kiváló legelőkésszeggel rendelkező, jó szaporaságú állatok szaporítására törekedett. Legendássá váltak az alapító állatok (Silver, Pidgeon és Mottle). Mindez 18 évvel azelőtt volt, hogy Robert Bakewell elkezdte kifejleszteni állattenyésztési elméleteit, amelyek a kor állattenyésztésére nagy hatással voltak.

Más úttörő tenyésztők is követték Tomkinst és amunkásságuk révén a herefordshire-i szarvasmarha világszerte ismert lett. Eljutott és népszerűvé vált mindenhol, ahol a legeltetési húsmarhatartás a megélhetés forrása volt.

A fajta egyedei az 1700-as és az 1800-as évek elején jóval tömegesebbek voltak. Egyes forrásmunkák szerint a kifejlett bikák elérték az 1360 kg-ot, vagy többet. Cotmore nevű kiállításgyőztes bika 1770 kg-ot nyomott, mikor bemutatták 1839-ben. A fajta típusa és felépítése fokozatosan változott és a kevésbé extrém méretű állatok kerültek előtérbe.

A hereford volt az első angol marha, melyet elismertek önálló fajtaként.

3.2. A HEREFORD FAJTA MAGYARORSZÁGI TENYÉSZTÉSE

A hereford fajta magyarországi megjelenése a 70-s évekre nyúlik vissza. Az idő tájt a húshasznú szarvasmarha tartás kifejlesztése érdekében a vezető világfajtákból jelentős számú tenyészállat importjára került sor. A hereford populációk főként a szélsőséges adottságú legelőterületekre (borsodi hegyvidék, Hortobágy, lápi legelők stb) hasznosításában kaptak szerepet. Később a fajta az ország egész területére elterjedt.

Nagy előnye, hogy extenzív körülmények között, viszonylag csekély költséggel tenyészthető.

3.3. A TENYÉSZTÉS CÉLKITŰZÉSEI

Az Egyesület célja, hogy a hereford fajta gazdaságilag fontos értékmérő tulajdonságait a hazai adottságokhoz igazodva, Magyarország egész területére kiterjedő módon tovább javítsa s azokat céltudatosan hasznosítsa.

A fajta szelekciója a kiváló anyai tulajdonságok megőrzése mellett a hízekonyság és a vágóérték optimális összhangjának kialakítására irányul. A fajta középkorán érő, optimális tenyésztésbe vétele 15-17 hónapos életkor. Ugyanakkor azokban a gazdaságokban, amelyek gyepadottságai az átlagosnál gyengébbek, indokolt lehet az üszöket későbbi életkorban (24-25 hó) tenyésztésbe venni. Nem cél a növekedési erély, a húsformák és a testtömeg extrém növelése sem, mert ez sok esetben genetikai antagonizmusokba (nehéz ellés,) ütközik, de a hazai átlagos gyepadottságok sem a nagytestű húsmarhák tenyésztésének kedveznek.

A fajta eredendően szarvalt, de újabban vannak genetikailag szarvatlan vonalai is. Tenyésztési programunkban a szarvatlanság fontos szelekciós szempont. Ennek érdekében a tenyész bikák és bikanevelő tehének kiválogatásában a szarvatlanság fokozott hangsúlyt kap. A jelenlegi helyzetben a szarvalt egyedek kizárása a tenyésztésből a nem volna reális, de hosszabb távon, együttműködve a nemzetközi tenyésztőszervezetekkel, határozott törekvésünk.

A Küllemi Bírálati és Törzskönyvezési szabályzatunk ezeknek az alapelveknek a figyelembevételével épül fel.

3.3.1. SZELEKCIÓS CÉLKITŰZÉSEK

Anyai tulajdonságok

- A tehénállomány **90 %-a vemhesüljön** a 3 hónapos termékenyítési időszak alatt,
- Az ellések lefolyása döntően „**Könnyű, segítség nélkül**” kategóriájú legyen,
- A két ellés közötti idő **365 napnál kevesebb** legyen,
- A **205 napra** korrigált választási súly **bikaborjak** esetén haladja meg a **220 kg**-ot, az **üszőborjaké a 200 kg**-ot,
- Az üszőborjak **16 hónapos korra tenyésztésbe** vehetők legyenek, élősúlyuk érje el a 350 kg-ot,
- A kifejlett **tehenek** súlya érje el az **550 kg**-ot, **csípőmagassága a 125 cm**-t,
- Könnyen kezelhető, **jó gulyakészségű** és jó legelőkészségű egyedek kívánatosak,
- Az életkorukhoz képest fejletlen és agresszív egyedeket selejtezni kell!

Végtermék tulajdonságok

- A vágóállat kiválóan izmolt, jó húsmínőségű márványozott húsú, javuló **csontos hús arányú (legalább 60%)** legyen, minden piacon jól értékesíthető végterméket állítson elő.
- A **választott borjak** a hizlalás során **tömegetakarmányokra** alapozott hizlalásban **1.200 g**, **intenzív hizlalásban 1.300 g** átlagos napi gyarapodást érjenek el.
- A bikák esetében a vágott testek EUROP minősítés szerint legalább **90 %-a „U” minősítésű**, a faggyúság 2-3 pont értékű legyen.
- A húskitermelési arány (**vágási %**) érje el a **60,5%-ot**.

3.4. KÜLLEM ÉS ÉRTÉKMÉRŐ TULAJDONSÁGOK

Színe fedett vörös/mélyvörös, jellegzetesen szabályos fehér tarkázottsággal (marfolt, fej, farokbojt, lábvégek), gyakori a göndör szőr. A fajta eredetileg szarvalt, de mára az állomány több mint kétharmada szarvtalan.

Testalkata ideális húshasznú tehén típusát tükrözi. A fajta két ismert változata a zömökebb és teltebb angliai fajta, valamint az igénytelenebb, megnyúltabb, némileg nagyobb ráámájú amerikai (ranch) típusú. Egy újabb változataként tartják nyilván a kanadai herefordot, amely az előbbieknél kedvezőbb húsformájú és növekedési erélyű.

Háta és fara egyenes, jól izmolt. A hát feszes, alsó és felső vonala párhuzamos.

Törzse szögletes, téglatestre hasonlító, hosszú, széles és mély.

Feje arányos és rövid, széles homlok és arctájék, orrvonala egyenes.

Nyaka rövid és erőteljesen izmolt.

Lábai nem túl hosszúak, csontozatuk finom. Szabályos lábállás, feszes ízületek, kemény körmök jellemzik.

A FAJTÁRA JELLEMZŐ MÉRETEK

MEGNEVEZÉS	TEHÉN	BIKA
Kifejlettkori élőtömeg	500 – 600 kg	800 – 1200 kg
Marmagasság	125 – 135 cm	130 – 145 cm
Övméret	190 – 200 cm	210 – 240 cm
Ferde törzshossz	110 – 120 cm	130 – 140 cm

A tehenek kifejlett kori **élőtömege** 500–600 kg, a bikák 800–1200 kg tömegűek. Könnyen kezelhető, a betegségekkel szemben ellenálló, a takarmányozási és tartási körülményekre közepesen igényes.

A fajta legelőnyösebb tulajdonságai

- könnyen kezelhető
- jó legelőképességű, kondíciótartó, kiváló takarmányértékesítés
- jó növekedési erély és húsformák
- hosszú hasznos élettartam
- jó reprodukciós képessége és **kiváló anyai tulajdonságai**.
- **mérsékeltén korán érő** (14–16 hónapos korban az üszők termékenyíthetők),
- **könnyen ellő**
- a borjak születéskori testtömege **25–35 kg**,
- A tehén elegendő tejet termel, és **jól neveli a borját**,
- A **205 napos** korra korrigált borjútömeg **üszőknél** eléri a **190-220**, a **bikáknál a 220-230 kg**-ot átlagos magyarországi legelő adottságok mellett.
- **Hízékonysága** közepes:
 - A borjak napi testtömeg gyarapodása 8 hónapos korig, **legelőn** tartva, átlagosan **900–1000 gramm**.
 - A választott borjak **intenzív hizlalásban** átlagosan **1200–1300 g** napi súlygyarapodást érnek el, de nem ritkák a kiemelkedő, 1500 g napi gyarapodást elérő egyedek.
 - Optimális **hizlalási végsúly 500–550 kg**, az e fölötti tömegnél faggyúsodásra hajlamos.
 - **Húsa finom** rostú, porhanyós, jól márványozott és rendkívül ízletes, **speciális steak-hús**.
 - A hizlalt növendék bikák **vágási kitermelése 60-62%**.

4. ELLÁTÁSI TERÜLET

A Brit Húsmarhafajtákat Tenyésztők Egyesülete az aberdeen angus, hereford, galloway fajta törzskönyvezésével, illetve az e fajta keresztezési programjában szereplő állományok nyilvántartásával, tenyésztésének szervezésével foglalkozik, amelyet az Egyesület tenyésztési programjába befogad és amelynek tenyésztői az Egyesület szabályzatait, határozatait magukra nézve kötelezőnek tekintik.

Az Egyesület tenyésztési programjában szereplő fajta és keresztezéseinek nyilvántartását, tenyésztés szervezését az Alapszabálya szerint országos hatáskörrel végzi.

Az Egyesület biztosítja, hogy a tagjai, az Állattenyésztési törvénynek, illetve az érvényben lévő vonatkozó rendeleteknek megfelelő tenyészállatokat állítanak elő a hazai és külföldi igények kielégítésére.

5. EGYEDAZONOSÍTÁS, AZONOSSÁG-ELLENŐRZÉS ÉS SZÁRMAZÁSELLENŐRZÉS

5.1 EGYEDAZONOSÍTÁS

Az Egyesület tagjai önállóan végzik az állatok tartós egyedi megjelölését (krotáliázást, tetoválást, mikrochipes beültetést).

A tenyészetek azonosító kódjainak kiadását az érvényben levő vonatkozó rendelet szabályozza.

Az állatokat –születésüket követően– tartós egyedi azonosítóval kell ellátni. Az Egyesület az érvényben levő vonatkozó rendeletben foglaltak szerint végzi az állatok azonosítását. Az Egyesület előírja minden tenyészbika tetoválás útján történő azonosíthatóságát. Tetováláskor az ENAR azonosító mind a 10 számjegyét használni kell. A mikrochip csak abban az esetben fogadja el, ha a chip beültetés ténye és a chip adattartalma (egyedi azonosítója) a beültetést követő 3 hónapon belül bejelentésre kerül az Ügyvezetésnek.

5.2 AZONOSSÁG-ELLENŐRZÉS MÓDSZEREI

Ha az angus, hereford, galloway fajtatiszta tenyészállatait mesterséges termékenyítés céljából történő spermagyűjtésre használják, kötelező azok azonosítását vércsoportjuk vizsgálata alapján, vagy más megfelelő és legalább ugyanolyan fokú bizonyosságot nyújtó módszer, például mikro szatellit DNS-vizsgálat alapján elvégezni. Ezen felül az Egyesület elfogadja a tenyészállatok azonosításának egyéb (pl. SNP alapú) módszereit, ha azok legalább ugyanolyan fokú bizonyosságot nyújtanak, mint a fenti tenyészállatok vércsoportvizsgálata, figyelembe véve a technikai fejlődést és az európai uniós referencia-központok, az ICAR és a Nemzetközi Állatgenetikai Társaság (ISAG) ajánlásait.

Egyesület előírja, hogy amennyiben a fajta tenyészállatait petesejtek és embriók gyűjtésére használják, akkor ezeket a tenyészállatokat az előbb említett valamely módszer alapján kell azonosítani.

5.3 SZÁRMAZÁSELLENŐRZÉS

Törzskönyvezni, ill. származási igazolással ellátni csak ellenőrzött származású egyedeket lehet. A származás ellenőrzése elsősorban adminisztratív úton történik, a vonatkozó feljegyzések összevetésével, másodsorban laboratóriumi származásellenőrzéssel (vércsoport, DNS).

Akkor szükséges laboratóriumi származásvizsgálat, ha:

- Hazai tenyésztésű, mesterséges termékenyítési engedéllyel is rendelkező tenyészbikáról ad ki származási igazolást az Egyesület. Olyan bika nem minősíthető mesterséges termékenyítésre alkalmasnak, amelyiknek nincs DNS térképe.
- Olyan egyéb kategóriákba tartozó állatok esetén, amikor:
 - az adminisztratív ellenőrzés során vizsgált vonatkozó feljegyzések hiányoznak, vagy ellentmondásosak,
 - van ugyan feljegyzés, de az adott időszakban több bika is fedezett az adott gulyában,
 - a szűrőpróbaszerű vizsgálatok eredménye nem kielégítő.
 - a szűrőpróbaszerű vizsgálat keretében vizsgálatra kijelölt egyedeknél.

Az Egyesület akkreditált laboratóriumok származásvizsgálati eredményeit fogadja el. A laboratóriumi származásvizsgálat módszere lehet vércsoport vizsgálat, vagy más megfelelő és legalább ugyanolyan fokú bizonyosságot nyújtó módszer, például microsatellit DNS-vizsgálat. Ezen felül az Egyesület elfogadja a tenyészállatok származásvizsgálatának egyéb (pl. SNP alapú) módszereit, ha azok legalább ugyanolyan fokú bizonyosságot nyújtanak, mint a fenti tenyészállatok vércsoportvizsgálata, figyelembe véve a technikai fejlődést és az európai uniós referencia-központok, az ICAR és a Nemzetközi Állatgenetikai Társaság (ISAG) ajánlásait. AZ Egyesület a csak az egyik szülő (apa) ellenőrzésére irányuló származásvizsgálati eredményeket is elfogadja, ha a mindkét szülőre irányuló vizsgálatnak objektív akadálya van (pl. az anya elhullott, és mintája nem áll rendelkezésre)

5.4. ADMINISZTRATÍV ELLENŐRZÉS

A származás ellenőrzése adminisztratív úton a vonatkozó feljegyzések összevetésével történik. Vonatkozó feljegyzésnek tekintjük az anya termékenyítését igazoló feljegyzéseket: a mesterséges termékenyítés, háremszerű fedeztetés bejelentése az egyesülethez ill. az Országos Állattenyésztési Adatbázisba szükséges, amelyek 285 napos vemhességi időt és a szakma szabályai szerinti intervallumot feltételezve megegyeznek a borjú születési dátumával. Ha pl. egymást követő napokon belül eltérő apa használat történt (mesterséges termékenyítéssel, vagy/és természetes fedeztetéssel), vagy egyszerre több bika is be volt jelentve természetes fedeztetésre, vagy a borjú születési ideje kívül esik azon az intervallumon, amely szakmailag elfogadható a bejelentett termékenyítésekhez képest, ez ellentmondásos információnak minősül. Feljegyzett mesterséges termékenyítés és hárem esetén ajánlott, de nem kötelező a

DNS vizsgálat (ha nincs ellentmondás, adminisztratív úton beazonosítható az apa) elég a szűrőpróba szerű laboratóriumi származásvizsgálat elvégzése, egyéb esetben egyedi laborvizsgálat szükséges.

5.5 SZÜRŐPRÓBASZERŰ VIZSGÁLAT

Szűrőpróbaszerű vizsgálat esetén a vizsgálandó egyedek kiválasztása véletlenszerűen történik, az ellenőrzésbe bevont létszám 1-10 %-a erejéig. Amennyiben a laborvizsgálat eredménye legalább 90 %-ban egyezik a feljegyzések alapján elvárt származással, az egyedek törzskönyvezhetők, a származási igazolások kiadhatók az előre tételesen leírt azonosítójú és jelzett apaságú állatok esetében, ellenkező esetben a csoport minden egyes állatára el kell végezni az egyedi laboratóriumi vizsgálatot. Amennyiben a szűrőpróba-szerű vizsgálatra kijelölt, „A” törzskönyves (STV-be helyezett) bikák eredménye nem 100 %-ban egyező, a csoport minden egyes bikájára el kell az egyedi laboratóriumi származásazonosítást végezni.

6. AZ ALKALMAZOTT TENYÉSZTÉSI ELJÁRÁSOK

Az angus, hereford, galloway törzsállományokban fajtatiszta tenyésztést folytatunk. A magyarországi populációk szerény nagysága miatt szükséges a nemzetközi tenyésztés eredményeinek bevonása. Ennek érdekében kiváló tenyészértékű, előnyös küllemű tenyészállatok, illetve az ezektől az egyedektől származó sperma, embrió importját is szükségesnek tartjuk.

Vonaltenyésztés

A fajtatiszta tenyésztésen belül az angus, hereford galloway gazdasági értékének a növelése érdekében a vonalenyésztés jelentős szerepet kap. Elsődleges szempont, hogy a különböző vonalak fenntartása és szisztematikus kombinálása révén a viszonylag szűk populációban el tudjuk kerülni a beltenyésztést. Más oldalról törekvünk az is hogy a nemzetközi mezőnyben kiemelkedő vonalak hazánkban is megjelenjenek, mert ennek révén az árutermelő állományokra a legoptimálisabb partnert tudjuk ajánlani.

Családtenyésztés

A nagy tenyészértékű tehenek leszármazottjainak tovább tenyésztése és következetes szelekciója révén bikaelőállító valamint kiemelkedő tenyészértékű embriódonor tehenek kitenyésztésére törekszünk.

Sperma import

Kiváló ivadékvizsgálati eredménnyel rendelkező tenyész bikák szaporító anyagának importja mindenekelőtt a bikanevelő tehenek célpárosításához szükséges. Bizonyos esetekben, így mindenekelőtt a genetikai változatosság érdekében fenntartott vonalakban további importigény jelentkezik.

Embrió kimosás és beültetés

A genetikai előrehaladás ütemének fokozásában hatékony, bár költséges módszere a célpárosításokból külföldön és hazánkban kinyert embriók beültetése. A húsmarha-tartás költségérzékenysége folytán ez az eszköz csak korlátozottan, a tenyészcélban megfogalmazott különleges esetekben és a populációméret gyors növelésének időszakában indokolt.

Tenyészállat import

A húsmarha-tartó gazdaságokban a természetes pároztatás dominál. A nőivarú állomány termékenyítésében a spermafelhasználása általában csak 5-10 %, ezért a genetikai színvonal javításában a fedező tenyész bikák játszanak meghatározó szerepet. A hazai tenyésztésű, STV alapján előszelektált tenyész bikák mellett –korlátozottan– nem nélkülözhető az elismerten jó tenyésztőktől, kiváló ösöktől származó, az átlagnál jobb tenyészértékű és saját teljesítményvizsgált fiatal tenyész bikák behozatala – az állategészségügyi követelmények fokozott betartása mellett.

Tenyészállat importhoz a Tenyésztő Szervezet (Egyesület) hozzájárulása szükséges.

7. AZ ANGUS, HEREFORD, GALLOWAY FAJTÁK TENYÉSZTÉSÉBEN ALKALMAZOTT TENYÉSZTÉSI ELJÁRÁSOK SZABÁLYAI

Fajtatiszta tenyésztés

„A2” (min. 93,75%-os angus, hereford galloway, vérhányaddal rendelkező) illetve a „A3” (96,875 %-os angus, hereford, galloway vérhányaddal rendelkező) főtörzskönyves tenyészállatok párosításából származó borjak előállítására (vérhányad 93,75 % és <)

Fajtaátalakító keresztezési program

“B1” vagy „B2” melléktörzskönyves, valamint „C” ellenőrzésbe vont nőivarú szarvasmarha párosítása „A2”, illetve „A3” főtörzskönyves tenyész bikával. A születő borjak génhányada generációról–generációra, meghaladja az anyáét. Az üszőborjak tenyésztésbe kerülhetnek (vérhányad 46,875 – 93,749 % között)

A fajtaátalakító keresztezési program során a genetikai előrehaladás érdekében az „C” (ellenőrzésbe vont), a “B1” és „B2” melléktörzskönyves nőivarú szarvasmarha (melyeknek nőivarú utódjait tovább tenyésztésre az állományban tartjuk) fedeztetésére kizárólag “A” főtörzskönyves tenyész bikát használunk. Az ebből, illetve az utófedeztetésből születő bikaborjak kizárólag vágóhídi értékesítésre kerülhetnek.

8. A TENYÉSZÁLLATOK NYILVÁNTARTÁSA ÉS A TÖRZSKÖNYVEZÉS SZABÁLYAI

Az *EU Állattenyésztési rendelete* értelmében a törzskönyvnek tartalmaznia kell **főtörzskönyvi** részt. A törzskönyv az Egyesület elhatározása alapján **melléktörzskönyvi** részt tartalmazhat. Az angus, hereford, galloway, mint szabad besorolású világfajták hazai törzskönyvei nyitottak, amelyek **fő-** és **melléktörzskönyvi** részből állnak.

Az *EU Állattenyésztési rendelet* értelmében

- A főtörzskönyv „A1”, „A2” és „A3” osztályokra kerül felosztásra.
- A törzskönyv melléktörzskönyvi részei: „B1”, „B2”
- Ellenőrzésbe vont egyedek: „C”

A melléktörzskönyvi részek olyan angus, hereford, galloway fajtájú nőivarú egyedek számára kerültek létrehozásra, amelyek nem jogosultak a főtörzskönyvi részbe történő bejegyzésre de ivadékaik az érvényben levő vonatkozó jogszabály értelmében bejegyezhetők a főtörzskönyvi részbe.

Az Egyesület a tenyésztők kérésére a tenyésztési programjában szereplő fajtatiszta tenyészállatokat bejegyzni, vagy bejegyzésre nyilvántartásba veszi törzskönyve főtörzskönyvi részében.

Az Egyesület nem tagadhatja meg egy fajtatiszta tenyészállat bejegyzését a törzskönyv főtörzskönyvi részébe azon az alapon, hogy az már bejegyzésre került ugyanazon fajta törzskönyvének főtörzskönyvi részébe, amelyet egy másik elismert tenyésztőszervezet hozott létre.

A főtörzskönyvi részbe történő bejegyzésre vonatkozó kritériumokat teljesítő fajtatiszta tenyészállatokat az Egyesületnek be kell jegyeznie abba az osztályba, amely megfelel az adott fajtatiszta tenyészállatok értékmérőinek.

A törzskönyvezés és teljesítményvizsgálat alapja a tenyésztési és termelési adatok gyűjtése és feldolgozása. Az Egyesület adatgyűjtést kizárólag ezen célok elérése érdekében végez olyan módszerekkel, amelyek az általánosan alkalmazott tenyésztéstechnikai elvek szerint tudományosan elfogadhatóak, és figyelembe veszik a következőket:

európai uniós referenciaközpontok által meghatározott szabályokat és előírásokat;
a Nemzetközi Állatnyilvántartási Bizottság (International Committee for Animal Recording, a továbbiakban ICAR) ajánlásait;
a mindenkor hatályos hazai szabályokat és előírásokat.

• ADATGYŰJTÉST VÉGZŐ FELELŐSSÉGE

Az Egyesület tagjai önállóan végzik az elsődleges tenyésztési és termelési adatok gyűjtését.

Az egyesületi tagok a mellékletben meghatározott, s az Egyesület honlapján közzétett nyomtatványokon (papíron vagy elektronikus formában), a tenyésztési és termelési adatokat

az Egyesület számára –legkésőbb az aktuális év december 01-ig,– amelyeket az számítógépen feldolgoz.

Az adatszolgáltatás bizalmi elven alapul. A szolgáltatott adatok helytállóságát, valamint az állatok egyedi megjelölésének pontosságát az Egyesület ügyvezetése évente több alkalommal, szűrőpróba-szerűen ellenőrzi (ICAR „C” kevert módú adatgyűjtés). Amennyiben hiányosságokat tapasztal, erről tájékoztatja az adott tenyészet vezetőjét, valamint az Egyesület Tenyésztői Tanácsát és közösen intézkednek annak kiküszöböléséről. Ha ez nem vezet eredményre, akkor az Egyesület a fajta és az Egyesület jó hírvének megóvása érdekében –végső megoldásként,– elnökségi hatáskörben döntést hozhat az adott tenyészet tárgyévi törzskönyvezési adatainak egyesületi nyilvántartásból való törléséről. Amennyiben az adatok szándékos hamisítása történne, úgy az elnökség kizáró határozatot is hozhat.

„A” – Az Egyesület hivatalos megbízottja (munkatársa) végzi az adatfelvételt (STV súlymérés, küllemi bírálat stb.)

„B” – A tenyésztő veszi fel az adatokat (születési adatok, választás, súlymérés stb.)

„C” – Vegyes felelősség. Az Egyesület és a tenyésztő, vagy megbízottja váltakozva v. együtt végzi az adatfelvételt, pl. méri a súlyt (ellenőrzés).

• **AZ „A” MÓDSZER SZERINTI ADATGYŰJTÉS RÉSZLETES LEÍRÁSA**

Az Egyesület hivatalos megbízottja (munkatársa) által végzendő adatgyűjtés:

- STV nyitó- és záró súlymérés
- küllemi bírálat
 - küllemi bírálati adatként csak az Egyesület alkalmazásában álló, vagy Egyesület által megbízott, szakirányú végzettséggel rendelkező bíráló által gyűjtött adat vehető figyelembe;
 - az angus, hereford, galloway egyedek küllemi bírálatáról az Egyesület által készített „Küllemi bírálati szabályzat” c. szabályzat rendelkezik, mely összhangban áll a fajta tenyésztési programjában foglalt ultrahangos húsminőség célkitűzéseivel.
- testméret adatok
- ultrahangos mérések

A tenyésztő által elvégzett adatgyűjtés:

- ellés időpontja, ellés lefolyása
 - születési súly
 - választás időpontja, választási súly
- termékenyítési ciklus indításának időpontja
- természetes fedeztetés, mesterséges termékenyítés, embriótranszfer
- kikerülés, kiesés

8.1. TÖRZSKÖNYVI KATEGÓRIÁK, TÖRZSKÖNYVEZÉS

Az *EU Állattenyésztési rendelete* értelmében a törzskönyvnek tartalmaznia kell **főtörzskönyvi** részt, ugyanakkor az Egyesület elhatározása alapján **melléktörzskönyvi** részt tartalmazhat. Ebből kiindulva, miután az angus, hereford, galloway, szabad besorolású világfajták hazai törzskönyveik nyitottak, amelyek **fő-** és **melléktörzskönyvi** részből állnak. Az Egyesület a törzskönyvet elektronikusan vezeti.

8.2. A TÖRZSKÖNYV FELÉPÍTÉSE, A TÖRZSKÖNYVEZÉS SZABÁLYAI ÉS GYAKORLATA

A törzskönyv tartalmaz egy főtörzskönyvi részt, és két melléktörzskönyvi részt.

- **A törzskönyv főtörzskönyvi része**

A főtörzskönyvi rész megjelölése: „A”

A főtörzskönyv „A1”, „A2” és „A3” osztályokra kerül felosztásra.

- **A törzskönyv melléktörzskönyvi részei**

A melléktörzskönyvi részek megjelölése: „B1” és „B2”.

A melléktörzskönyvi részek olyan angus, hereford, galloway fajtájú nőivarú egyedek számára kerültek létrehozásra, amelyek nem jogosultak a főtörzskönyvi részbe történő bejegyzésre, de ivadékaik bejegyezhetők a főtörzskönyvi részbe.

Az Egyesület a tenyésztők kérésére a tenyésztési programjában szereplő fajtatiszta tenyészállatokat bejegyzí, vagy bejegyzésre nyilvántartásba veszi törzskönyve főtörzskönyvi részében, –feltéve, – hogy azok a hatályban lévő jogszabályok értelmében tenyészállatoktól vagy azok szaporítóanyagaiból származó utódok.

Az Egyesület által vezetett törzskönyvek:

A” főtörzskönyv

Az „A” főtörzskönyv osztályai:

9.1.1. „A3” főtörzskönyvi osztály

9.1.2. „A2” főtörzskönyvi osztály

9.1.3. „A1” főtörzskönyvi osztály

A „B” melléktörzskönyv osztályai:

9.2.1. „B2” melléktörzskönyvi osztály

9.2.2. „B1” melléktörzskönyvi osztály

Az „A” törzskönyvben szereplő egyedek 87,75-100% aberdeen angus/herford /galloway vérhányaddal rendelkeznek, ismertek a reprodukciós mutatói, küllemi eredményük, borjaik adatai és azok termelési mutatói.

Csak azok az állatok kerülhetnek ebbe a törzskönyvbe, amelyek a fajta valamennyi paraméterében a korábban említett feltételeknek eleget tesznek. Ilyenek az importált tenyészállatok, amelyek legalább 2 ősi soros származási igazolással rendelkeznek (a vérhányad

feltüntetésével), valamint az eleve „A” törzskönyven szereplő anyák utódai, ha apjuk ismert és azonos fajtájú.

Aki fajtatiszta tenyészállatot vásárol, az egyesület által kiadott és hitelesített származási igazolással, az biztos lehet benne, hogy ezen egyedek származási adatai ismertek, és kivétel nélkül rendben vannak.

Az „A” törzskönyves egyedekről és azok utódairól a tenyésztők kötelesek adatot szolgáltatni. Ezek elsősorban ellési és mért adatok (**születési dátum, születési tömeg, ellés lefolyása, ivar, választás dátuma, választási tömeg**). A beérkező adatokból az egyesület a tenyésztési programban előírt módon szaporasági és borjúnevelési indexet számol. Ezek alapjául az első ellési életkor, a két ellés közötti idő és a választási adatok szolgálnak.

Az egyesület két esetben végez a tenyészetben helyszíni minősítést. Ilyen eset a tenyészbika-előállítás, ahol felügyeli a bikaborjak zárótömeg mérését, valamint elvégzi a küllemi bírálatot a Tenyésztési Hatóság illetékes munkatársával együttműködve.

Tenyészbika-előállítást csak olyan tenyészet végezhet, amely „A” törzskönyves egyedekkel rendelkezik, és rendszeresen adatokat szolgáltat.

Egyesületünk **„B” törzskönyvi osztályba** sorolja azon egyedeket, amelyek származása legalább 1 ősi sorig ismert, és ebben az apák kivétel nélkül „A” törzskönyves, központi lajstromszámmal ellátott, angus/hereford/galloway. Ebből következően az egyedek 46,875%-tól 87,49% angus/hereford/galloway génhányaddal rendelkeznek. Bikanevelő tehén minimum A1 törzskönyvi besorolással rendelkezik.

NOTA BENE: ha a tenyésztők által küldött adatok igen hiányosak –például csak a születési és származási adatok ismertek– nem ismerjük, és nem számítható a tehenek tenyészértékére vonatkozó paramétereket; többek között a szaporodási és borjúnevelési mutatók. Ilyen esetekben a küllemi bírálat elvégzésének nincs értelme.

Az „A”, és „B” törzskönyvi osztályon kívül nyilvántartásba emelünk egy harmadik **„C” jelzéssel ellátott csoportot, az un. ellenőrzésbe vontakat.** Ebbe a csoportba azok az egyedek tartoznak, akik többnyire származási okmányok nélkül, esetleg más fajta nyilvántartásával rendelkeznek. Ezekre az egyedekre az egyesület semmilyen igazolást nem ad ki, csak információs célból történő regisztrációt végez.

A nyilvántartásba emelésnek az oka, hogy a későbbiekben ezek az anyák lesznek a fajtaátalakító keresztezések alapjai.

8.3. SZÁRMAZÁSELLENŐRZÉS MÓDJA

A SZÁRMAZÁSI IGAZOLÁSOK

A tenyészállat előállításra jogosult tenyészetet, csak arra az élő egyedre kérhet származási dokumentumokat (Származási Igazolás), melyeknek alapadatait az Egyesület nyomtatványain, határidőn belül megküldte, az feldolgozásra került, következésképpen az Egyesület nyilvántartásában szerepel.

Az Egyesület által kiadott származási igazolás tartalmi és formai elemeit tekintve megfelel a meghatározott származási igazolás-mintáknak.

Az Egyesület a származási igazoláson "Pedigré" megnevezéssel megkülönbözteti azon nőivarú és hímivarú egyedeket amelyek vérhányada nőivar esetén minimum 87,50 %, hímivar esetén minimum 93,75% és pozitív küllemi bírálattal rendelkeznek.

8.4. TÖRZSKÖNYVI OSZTÁLYBASOROLÁS

- „C” Ismeretlen származási hátterű vagy más fajtához tartozó nőivarú szarvasmarha

- **0 – 46,874%-os** angus, hereford ,galloway vérhányad.
- a belépési nyilatkozattal a tenyésztő vállalja a fajtaátalakító programot.

A szükséges minimum adatok:

- egyed azonosító,
- születési év,
- a tehén küllemi jellegének megállapítása helyszíni szemlével (*jegyzőkönyv!*)

- „B1” **46,875 – 74,99%-os** angus/hereford/galloway vérhányaddal rendelkező tehén.

(A keresztezési program **F1** generációja)

A nőivarú egyedek tovább tartásának és programban szereplésének feltétele származásának DNS alapú vizsgálata, amennyiben a született borjú szabad párosztatás eredménye. Háremszerű, valamint mesterséges termékenyítés esetén a vizsgálat nem kötelező.

Az átalakító program első lépése, melynek a bikaborja vágóállatként értékesítésre kerül.

Az üszőborjú – a kötelező adatok birtokában – tovább tartásra a program folytatására alkalmas.

- „B2” **75,0 – 87,49%-os** angus/hereford/galloway vérhányaddal rendelkező tehén.

(A keresztezési program **R1** generációja)

A nőivarú egyedek tovább tartásának és programban szereplésének feltétele a származásának DNS alapú vizsgálata, amennyiben a született borjú szabad párosztatás eredménye. Háremszerű, valamint mesterséges termékenyítés esetén a vizsgálat nem kötelező.

Az üszőborjak – a kötelező adatok birtokában – továbbtartásra a program folytatására alkalmas. A bikaborja vágóállatként értékesítésre kerül.

- „A1” minimum **87,5%-os** angus/hereford/galloway vérhányaddal rendelkező nőivarú egyed, amely már Származási igazolással és Pedigrével is rendelkezhet, ha a küllemi bírálati és fajtára jellemző minimum paraméterei erre alkalmassá teszik.

(A keresztezési program **R2** generációja)

Az üszőborjú – a kötelező adatok birtokában – tovább tartásra a program folytatására alkalmas.

A nőivarú utódai tovább tartásának és programban szereplésének feltétele a származásának DNS alapú vizsgálata, amennyiben a született borjú szabad

pároztatás eredménye. Háremszerű, valamint mesterséges termékenyítés esetén a vizsgálat nem kötelező. A bikaborjai vágóállatként értékesítésre kerülnek.

„A2” minimum **93,75%-os** angus/herford/galloway vérhányaddal rendelkező egyedek, amelyek mindkét nemben már Származási igazolással és Pedigrével is rendelkezhetnek, ha erre a küllemi bírálati és fajtára jellemző minimum paraméterei alkalmassá teszik.

(A Tenyésztési program **R3** generációja)

Az ebbe a generációba tartozó tehenek a bikaborjai – a kötelező sikeres minősítő eljárások után – tenyészbika jelöltek lehetnek.

A minősítésnek, a tovább tartásának és programban szereplésének feltétele nőivar esetén az egyedek származásának DNS alapú vizsgálata, amennyiben a született borjú szabad pároztatás eredménye. Háremszerű, valamint mesterséges termékenyítés esetén a vizsgálat nem kötelező.

Hím ivar esetén a DNS vizsgálat kötelező!

- „A3” **96,87 %-os** angus/herford/galloway vérhányaddal rendelkező (A fajtaátalakító keresztezés **R4** generációjába tartozó) egyedek.

Törzskönyvezési értelmezésünk szerint **tisztavérűként tartjuk nyilván.**

Mindkét nemben Származási igazolással és Pedigrével is értékesíthetők a tenyészállatok, ha arra a küllemi bírálati és fajtára jellemző minimum paraméterei alkalmassá teszik.

A minősítésnek, tovább tartásának és programban szereplésének feltétele nőivarban az egyedek származásának DNS alapú vizsgálata, amennyiben a született borjú szabad pároztatás eredménye. Háremszerű, valamint mesterséges termékenyítés esetén a vizsgálat nem kötelező.

Hímivarú tenyészállat esetén a DNS vizsgálat kötelező!

Az „A3” minősítésű tenyészbikákat fajtatizta egyedeknek tekinti az Egyesület, génhányadukban a későbbiekben 100%-os vérhányaddal számolunk. A Küllemi Bíráló elvégzése során a bírálót végző Bizottság tagjai döntenek el, mely egyed alkalmas szaporítóanyag ellátásra is, melynek minimum feltétele a 96 küllemi pont. A kedvező minősítéssel rendelkező apaállatok származási igazolásának/pedigréjének megjegyzés rovatában a „Természetes fedeztetésre alkalmas” vagy a „Természetes fedeztetésre és Szaporítóanyag előállításra is alkalmas” megállapítás bejegyzésre kerül.

A nőivarú állatokat a vérhányaduk alapján törzskönyvi nyilvántartásba vesszük, majd a küllemi bíráló után törzskönyvi osztályba soroljuk. Az embriódonor és bikanevelő tehenek esetében egyedi küllemi bírálót végzünk. A törzskönyvbe sorolás feltétele min. 96 pont. Egyéb esetben csoportos küllemi bírálatra kerül sor. A törzskönyvi osztályba sorolás előfeltétele, hogy az állat fajtajelleghibától, súlyos testalakulási hibától (aránytalan, laza szervezet), súlyos tögyhibától vagy súlyos lábhibától mentes legyen. /Ld. Küllemi Bírálási Szabályzat/

8.5 A TÖRZSKÖNYVBŐL VALÓ TÖRLÉS ELŐÍRÁSAI

Az angus, hereford ,galloway fajta törzskönyvébe besorolt egyed a törzskönyvből nem zárható ki. Kivétel a minden kétséget kizáró szándékos, valótlan adatközlés. Ez esetben az állatot a törzskönyvből törölni, a tartót pedig figyelmeztetni kell.

9. SZAPORÍTÁS

A húsmarha tartás eredményességének az egyik elengedhetetlen feltétele a megfelelő arányú termékenyülés, hiszen az anyatehén egyedüli hozama a borjú.

A gazdaságosság szempontjainak a számbavételével az egyidőszakos termékenyítésre kell törekedni, ami három hónapig tart és a helyi körülmények figyelembevételével május - június hónapokban kezdődik. Javasolt, hogy a törzstenyészetekben a minősített („bikanevelő” (BC) stb.) tehenekkel és az értékesebb állománnyal a termékenyítési időszak elején kizárólag mesterséges termékenyítés történik (import, vagy a hazai legjobb bikák szaporítóanyagának a felhasználásával), majd háremszerű fedeztetésre kialakított gulyákban természetes utófedeztetés folyik.

A fedeztetési idény elején az állomány további része is lehetőleg mesterséges termékenyítésre kerül (tavaszi ellési időszak esetén kihajtásig). Itt kerül felhasználásra a fiatal, hazai nevelésű bikák spermája is. Ezt követően 30-35 tehenes háremek kialakításával természetes fedeztetés folyik.

Az üszőknél a termékenyítést, vagy fedeztetést – azért, hogy ellésükre a tehenek ellése előtt nagyobb figyelmet fordíthassunk – lehetőség szerint a teheneknél két héttel korábban kell elkezdni.

Embrió kimosás minden „A” törzskönyves, DNS mintával rendelkező üszőből és tehénből lehetséges. Az embrió kimosás megkötöttségek nélküli engedélyezését a fajtatiszta populáció minél gyorsabb növelésének igénye és a genetikai előrehaladás meggyorsításának lehetősége indokolja. Ugyanakkor az embrió kimosás ténye nem jelenti automatikusan az állat „Embrió donor” minősítési kategóriába (ED) sorolását!

10. A KÜLLEMI BÍRÁLAT

A Brit Húsmarhafajtákat Tenyésztők Egyesület az ausztrál küllemi bírálati rendszert alkalmazza, melynek részleteit a Küllemi Bírálati Szabályzat tartalmazza.

A bírálatot az Egyesület Tenyésztői Tanácsa tagjaiból álló bíráló bizottság (minimum 2 fő) végzi el.

11. TENYÉSZBIKA HASZNÁLAT

A Brit Húsmarhafajtákat Tenyésztők Egyesületének tagjai a tenyésztési program értelmében angus, hereford ,galloway tenyészvikákat használnak.

11.1. A HASZNÁLT TENYÉSZBIKÁK KÖVETELMÉNYEI

11.1.1. TERMÉSZETES FEDEZTETÉS ESETÉN

11.1.1.1. Központi lajstromszámmal és érvényes „Természetes fedeztetésre alkalmas” minősítéssel rendelkezzen.

11.1.1.2. A fedeztetési idény kezdete előtt megfelelő tenyészkonfúcióba kell hozni a tenyészvikákat.

11.1.1.3. Célszerű elvégezni a genitáliák fenotípusos és diagnosztikai vizsgálatát, ideértve az ondó minőség-vizsgálatát is.

11.1.2. MESTERSÉGES TERMÉKENYÍTÉS ESETÉN

A tenyészvikának A 12.1.1. pontban leírtakon kívül a Brit Húsmarhafajtákat Tenyésztők Egyesülete „Természetes fedeztetésre és Szaporítóanyag előállításra is alkalmas” minősítésével is rendelkeznie kell, amit az Állattenyésztési Hatóság engedélyezett. A minősítés rövidítése (TF+MT) az egyed származási igazolásán tüntetünk fel.

• Fajtatiszta tenyésztés és fajta-átalakító keresztezés esetén is törekedni kell a háremszerű pároztatás körülményeinek a biztosítására. Ha ez technikailag nem kivitelezhető, akkor a borjak apaságát tovább tenyésztés esetén származásvizsgálatokkal kell azonosítani, és igazolni.

12. AZ ABERDEEN ANGUS, A HEREFORD A GALLOWAY TENYÉSZETEK MINŐSÍTÉSE

Az állományban tartott tenyészállatok genetikai értékétől, az adatgyűjtés körétől, a további genetikai előrehaladás érdekében megtett erőfeszítésektől függően – a tenyésztő kérésére – maguk a tenyészetek is minősítésre kerülnek. Két minőségi kategória kerül kialakításra:

12.1. A törzstenyészet: az egyesület által annak minősített tenyészet

A törzstenyészetté nyilvánítás feltételei:

Angus/ hereford/galloway fajta esetében nincs minimális korlát az „A” törzskönyves tehének létszámában, minden tenyészet indulhat a törzstenyészeti címért, aki a minősítésnek megfelel.

- A tenyészetben gyűjtött adatok pontossága és köre megfelel a törzskönyvezési szabályzatban leírtaknak.
- Mesterséges termékenyítés aránya – ismert és javító hatású Angus/Hereford/Galloway bikák használatával – érje el az évenkénti 10 %-ot.

- **eleget tesz az adatszolgáltatásnak (vezeti az egyesület saját számítógépes programját)**
- **rendelkezik a megfelelő technikai, technológiai eszközökkel**
- **Állategészségügyi státusza: minimum 3-s mentes**
- **Nincs tartozása az Egyesület felé**
- **genomikus tenyésztértékbecslést végez (2024 évtől kötelezően)**

12.2. A törzstenyésztetté nyilvánított tenyészetekben legalább évente, STV nyitáskor törzstenyészteti szemlét kell tartani

Az ügyvezetés által előzetesen elkészített elemzések igénybevételével kiválogatott „A” törzskönyves jelölt tehének küllemi bírálaton esnek át.

- A szemle eredménye szerint nyeri-, vagy veszíti el, illetve hosszabbítja meg a tenyészet a “**Törzstenyészet**” címet.
- A törzstenyésztetté nyilvánító bizottság összetételét a Törzskönyvezési szabályzat részletezi.

12.3. Nem törzstenyészet: Minden olyan tenyészet, melyet az egyesület nem minősített törzstenyésztetté, de tagja az egyesületnek.

13. TENYÉSZÁLLATOK MINŐSÍTÉSE

13.1 ÁLTALÁNOS ELŐÍRÁSOK

Az Egyesület a vonatkozó jogszabályban leírtakkal összhangban a teljesítményvizsgálat vagy tenyésztértékbecslés végeztése során, a teljesítményvizsgálathoz vagy a tenyésztértékbecsléshez olyan módszereket alkalmaz, amelyek az általánosan alkalmazott tenyésztéstechnikai elvek szerint tudományosan elfogadhatóak, és figyelembe veszik a következőket: európai uniós referenciaközpontok által meghatározott szabályokat és előírásokat; az ICAR által elfogadott elveket.

Az értékeléshez csak a tenyésztő, az Egyesület (ügyvezetés) szakemberei, regisztrált inszeminátor, embrióátültető állomás, és a küllemi bírálók által, a szabályzatokban előírtak szerint gyűjtött és a központi adatbázisba befogadott adatok használhatók fel.

13.2 A TELJESÍTMÉNYVIZSGÁLATRA VONATKOZÓ ELŐÍRÁSOK

A teljesítményvizsgálatot az 1. részben említett módszerekkel összhangban létrehozott alábbi teljesítményvizsgálati rendszerek alapján kell elvégezni:

magukon a tenyészállatokon, illetve a tenyészállatok ivadékain, testvérein vagy oldalági rokonain alapuló, vizsgáloállomáson elvégzett sajátteljesítmény-vizsgálat;

magukon a tenyészállatokon, illetve a tenyészállatok ivadékain, testvérein vagy oldalági rokonain alapuló, a gazdaságban elvégzett sajátteljesítmény-vizsgálat;
a gazdaságok, értékesítési pontok, vágóhidak vagy más tenyésztésben résztvevők által gyűjtött felmérési adatokon keresztül végzett teljesítményvizsgálat;
tenyészállatok egykorú csoportjainak teljesítményvizsgálata (azonos korú állatok csoportjának összehasonlítása);
az említett módszerekkel összhangban végrehajtott bármilyen más teljesítményvizsgálati rendszer;
egy tenyészetkódon regisztrált több tenyészet esetében (együtt tartott állományok) egy kiválasztott teljesítmény-vizsgálati módszert kell alkalmazni;
a teljesítményvizsgálati módszert egy adott tenyészet/telep esetében évente (a teljesítmény-vizsgálati év január 1-től december 31-ig tart) egy alkalommal van mód megváltoztatni, illetve rendkívüli esetben a tenyésztőszervezettel egyeztetve félévkor.

A teljesítményvizsgálati rendszereket oly módon kell kialakítani, hogy lehetővé tegye a tenyészállatok érvényes összehasonlítását. A vizsgálóállomásokon vagy a gazdaságokban vizsgálandó ivadékokat, testvéreket vagy oldalági rokonokat részrehajlás nélkül kell kiválasztani, és azok nem kezelhetők szelektíven.

A tenyésztési és termelési tulajdonságok vizsgálatánál rögzíteni kell az érintett tulajdonságokra vonatkozó adatokat. Más, termeléssel, tenyésztéssel összefüggő adatok, pl. fitness tulajdonságok is rögzíthetők.

További eltérő tulajdonságok rögzíthetők, de ezeket is a feljebb említett módszerekkel összhangban kell rögzíteni. Ezek többek között magukban foglalhatnak faj- és fajtaspecifikus tulajdonságokat, mint például a termékenységet, az ellés lefolyására vonatkozó információkat, az egészséggel összefüggő tulajdonságokat, az ivadékok életképességét, a hosszú hasznos élettartamot, a takarmányhasznosítás hatékonyságát, a vérmérsékletet, a fenntarthatósági tulajdonságokat és a jóváhagyott tenyésztési programban meghatározott szelekciós célkitűzésekkel összefüggő bármely más lényeges tulajdonságot.

A tenyész bikák ivadékvizsgálati értékelését el kell végezni minden olyan gazdaságilag fontos, értékmérő tulajdonságra vonatkozóan, amelyek értékeléséhez elegendő, megbízható információ (adat) gyűjthető, illetve amelyek értékelését az *EU Állattenyésztési rendelete* előírja.

13.3 ALAPELVEK

A törzstenyészeteknek az **A törzskönyves** tehénlétszámuk 20 %-os mértékéig van joguk évente a növendékbikák STV-be állítására.

Megkülönböztetünk az STV-n belül: ÜSTV-t (Üzemi saját teljesítmény vizsgálat) és KSTV-t (Központi saját teljesítmény vizsgálat)

Törzstenyészetek egyidejűleg, minimálisan 5 db tenyészbika jelöltet indíthatnak ÜSTV-ben. Amennyiben ennél kevesebb állat van, kizárólag KSTV-ben indíthatók a tenyészbika jelöltek.

Hazai tenyésztésű angus/herford/galloway tenyészbika alanyi jogon csak törzstenyészetből kerülhet ki. Törzstenyészeti és -jelölti minősítéssel nem rendelkező tenyészetekből származó angus bikaborjak kizárólag csak KSTV-be állíthatóak

- Nagy tenyészértékű szülők célpárosításából nyert embriókból, mesterséges termékenyítésből születő bikaborjúról van szó,
- A borjúnak olyan tulajdonsága van, mely megőrzése különösen fontos a hazai angus tenyésztés számára.
- A borjú fejlettsége nyilvánvalóan meghaladja a fajta magyarországi átlagát, mind küllem, mind gyarapodás tekintetében. Minden STV-be szánt választott borjú származását egyértelműen igazolni kell. Az állatok DNS mintáit a tenyésztési hatóság állategészségügyi diagnosztikai igazgatóságán kell tárolni, vagy az elvégzett származásvizsgálatok eredményét igazoló DNS kártyát kell a tenyésztőszervezetnek és a szakhatóságnak megküldeni.

A mesterséges termékenyítési engedély kiadásának előfeltétele a bika DNS vizsgálaton alapuló származás-ellenőrzése, az igazolás és a DNS kártya szakhatóság részére történő benyújtása.

Csak „A2” és "A3" főtörzskönyvi osztályba sorolható növendékbika lehet tenyészbika, amit a szakszerű apaállat használatra javasolunk.

Kívánatos minden megfelelőnek tűnő választott bikaborjú sajátjeljesítményét megvizsgálni. Minél nagyobb a szelekciós bázis, annál nagyobb a valószínűsége, hogy a nagy genetikai értékű állatok nem vesznek el a tenyésztés számára.

A bekerülő állatokat előszelekciónak kell alávetni.

Abban az esetben, ha nem kerül az összes bikaborjú sajátjeljesítmény-vizsgálatra (STV), a bekerülő állatokat előszelekciónak kell alávetni. Lényeges szempontjai a máshol felsoroltakon kívül:

- Értékes származás
- Megfelelő küllem. A borjakat STV-be történő beállításkor negatív (leggyengébb izmoltságú és jelentősen hibás küllemű állatok kizárását célzó) szelekción alapuló küllemi bírálatnak kell alávetni. A vizsgálatra beállított bikák minősítését a Brit Húsmarhafajtákat Tenyésztők Egyesülete -ügyvezetőből, és/vagy a tenyésztésvezetőből és/vagy legalább egy tanfolyamot végzett küllemi bírálóból álló bizottság végezheti e programban és a Törzskönyvezési szabályzatban leírtak alapján.

13.4 TENYÉSZBIKÁK MINŐSÍTÉSE SAJÁTTELJESÍTMÉNY VIZSGÁLATTAL

13.4.1 AZ STV VÉGREHAJTÁSÁNAK MENETE

Az STV-be beállítás optimálisan 7-9 hónapos korban történik. A 12 hónapot betöltött bika nem indítható STV-ben. Az állatokat kiscsoportos tartásban tartjuk. Egy csoportban minimálisan 5 növendékbika beállítása szükséges.

A legfiatalabb és legidősebb állat közt 3 hónapnál nagyobb korkülönbség nem lehet.

A növekedési erély vizsgálatának időtartama minimum 150, maximum 180 napig tart. A vizsgálat időtartama alatt a takarmányozás az Egyesület Tenyésztési Bizottsága által elkészített előirányzata és javaslata szerint történjen.

Az STV indításakor és a befejező mérlegeléskor az Egyesület képviselője jelen van, de a tenyésztési hatóság által hitelesített mérési adatokat az Egyesület a képviselőjének jelenléte nélkül is elfogadja.

A vizsgálat alatt az állatokat havonta mérlegelni kell. Az állatok 13–14 hónapos korban, praktikusán a küllemi bírálattal egyidőben, herekörméret mérés történik. A mért adatok hiányában nem kerülhet sor a vizsgálatot záró minősítésre.

A teszt periódus lezárását követően, minden beállított egyed küllemi bírálatra kerül. A bírálatot bizottság végzi, minimum három bíráló.

13.4.2 AZ STV HELYSZÍNE

Üzemi STV a törzstenyészetekben végezhető, amennyiben a tárgyi, személyi feltételek adottak. ÜSTV indítása az Egyesület elnökségének engedélyével történhet – helyszíni szemle.

Központi STV több tenyészetben előállított tenyész bikajelöltek egy telephelyre történő összevonásával indítható. Előnye, hogy itt a gazdaságok eltérő körülményei nem torzítják a tenyészbika jelöltek teljesítményét, emiatt a genetikai különbségek pontosabban megítélhetők. Egy telephely abban az esetben tekinthető központi STV helyszínnek, ha az Egyesület elnöksége azt annak minősítette, és a Tenyésztési Hatóságnak bejelentette

13.4.3 NÖVENDÉK BIKÁK SAJÁTTELJESÍTMÉNY–VIZSGÁLATI (STV) ÜGYRENDJE

- **Általános elvek**

Az STV célja: hogy a tenyészbika-jelöltek csak a hasznosítási fontos növekedési és küllemi értékek alapján előszelektálva kerülhessenek hasznosítási típusnak megfelelő ivadékteljesítmény-vizsgálatba,

A vizsgálat feladata: hogy a tenyészbika-jelöltek előszelekcióját minél pontosabban és megbízhatóbban végezze el, illetve ezekhez a vizsgálatokhoz teremtse meg azokat a

feltételeket és körülményeket, amelyek lehetővé teszik az objektív, pontos és megbízható összehasonlítható értékelést.

Vizsgálat indítása

- STV-t csak olyan Egyesületi tag tenyésztete indíthat, aki erre a tenyésztési eseményre az Egyesület felhatalmazásával rendelkezik. Ennek feltétele, pontos, naprakész nyilvántartás (határidőn belüli dokumentált adatszolgáltatás az Egyesület felé), helyszíni szemle a hatóság hitelesítésével (tárgyi és személyi feltételrendszere) hitelesített mérleg, szorító, nyakfogó stb.
 - Az STV indítását az Egyesület felé – a tervezett indítás előtt minimum 15 nappal be kell jelenteni Egyesület rendszeresített ÜSTV indítási kérelem nyomtatványán (*akár e-mail-en*). Az Egyesület ezek birtokában értesíti a Tenyésztési Hatóságot, akik engedélyezik (vagy elutasítják) a kérelmet.
 - Az STV vizsgálatba állított egyedeknek a vizsgálatba állítás feltételeit minden pontjában teljesíteniük kell.
 - A megbízás nélküli, vagy az előírásokban foglaltaktól eltérő módon végzett STV során tesztelt egyedek minősítését és tenyésztésbe vételét az egyesület megtagadja, adatait az állattenyésztési hatóság nem hitelesíti.
- **Vizsgálatba állítás feltételei**
 - STV vizsgálatba csak tisztavérű, „A” törzskönyves (**min. 93,75 % aberdeen angus/hereford/galloway vérhányadú**), hímivarú növendék állat állítható be, vagy azok az egyedek, akiket a tenyésztő szervezet tenyésztési szakbizottsága, a tenyésztési program szerint tenyészállat jelölteknek nevez.
 - A növendék állat csak akkor indítható a vizsgálaton, ha származása minimum két teljes ősi sorig ismert, apjának STV vagy ITV eredményei ismertek (**külföldi apaállat esetében a származási ország tenyésztési hatóság/tenyésztő szervezet által igazolt DNA kártyájával rendelkezik**).
 - A beállítandó állatok születési ideje, súlya, valamint választási ideje és súlya ismert,
 - **ÜSTV-ben** Az egy csoportban induló növendék bikák létszáma **minimum 5 állat**.
 - **E létszám alatt kizárólag KSTV-ben indíthatók a tenyészbika jelöltek.**(nem kérelmezhető kevesebb egyeddel indítani az ÜSTV-t)
 - **KSTV-ben is, az egy csoportban induló növendék bikák létszáma minimum 5 állat**

13.4.4. VIZSGÁLATI ELJÁRÁSREND

- A vizsgálatra jelölt egyedeket optimális esetben **7-9 hónapos korban** kell vizsgálatba állítani. Az egy csoportba indított egyedek között nem lehet 3 hónapnál nagyobb a korkülönbség.

- Legkésőbb a vizsgálat indításával egyidőben kell a bikák DNS vizsgálatához a vérmintát levenni, és az állattenyésztési hatóság állattenyésztési igazgatóság genetikai laboratóriumába

(cím: Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal

Állategészségügyi Diagnosztikai Igazgatóság
Kaposvári Állategészségügyi Diagnosztikai Laboratórium
Állatgenetika
7400 Kaposvár Cseri út 18.
Tel.: +36-82/527-150
Mobil: +36-70/436-0684

- **Az STV időtartama minimum 150, maximum 180 nap.**
- A vizsgált egyedeket más állattól **elkülönítve, csoportosan** kell tartani. A tömegtakarmány jó minőségű réti széna, (ad libitum) étvágy szerint takarmányozni.
Az abraktakarmány azonos beltartalmú legyen, lehetőleg a vizsgálat alatt azonos származási helyről célszerű beszerezni (stresszfaktor), az indítás adataitól eltérő váltást jelenteni kell az Egyesület felé.
- A havi mérlegelési időpontokat az indításkor előre meghatározni.
- A vizsgálat helye indítástól a zárásig azonos tartási helyen kell, hogy történjen, esetleges átcsoportosítás szükség szerint megoldható.
- Az STV befejezésével együtt minősítés is történik (Egyesület bejelentési kötelezettsége a Hatóság felé).
- A tenyésztő által, a minősítésre kijelölt egyedeknél a DNS vizsgálatot úgy kell elvégezni, hogy a minősítés időpontjában az rendelkezésre álljon. **Ha ez mégsem áll rendelkezésre, az egyesület és a tenyésztési hatóság nem zárja le a nevezett vizsgálatot.**

13.4.5. ELVÉGZENDŐ MÉRÉSEK

- Az STV kezdő élősúlyát és a hozzá tartozó életkort (nap): az indításkor a tenyésztési hatóság illetékes főfelügyelőjének jelenlétében 1 kg-os pontossággal kell mérlegelni.
- Az indítás és a választás között célszerű 15-20 napot várni (átállás), mert ezalatt a borjak megszokják az új technológiai viszonyokat, az átállási idő így nem sújtja az STV alatt mért tömeggyarapodásokat.
- Az egyesület javasolja továbbá, hogy az egyedek beállítását a tenyésztő a választásig elért súlygyarapodás és a küllem alapján döntse el.
- Az STV befejezésekor a zárósúlyt és a hozzá tartozó életkort (nap) a tenyésztési hatóság illetékes főfelügyelőjének jelenlétében 1 kg-os pontossággal kell mérlegelni.
- Az STV alatt a súlymérés kötelező, gazdag információ a növekedési erély kapacitásának tájékozódására.
-

13.4.6 AZ EGYEDEK MINŐSÍTÉSE

- A minősítést az egyesület végzi. A minősítés alapja az STV alatt mért súlygyarapodás, az életnapra jutó súlygyarapodás és a küllemi bíráló, melyet az STV zárásakor az egyesület és a hatóság együttesen végez.
- A minősítés időpontjában az egyedek közötti életkor eltérés maximum 90 nap lehet.
- A küllemi bírálathoz, a minősítéshez a tenyésztőnek a munkavégzés feltételeit biztosítania kell (sík, egyenes felületű, zárt bíráló ring).
- A minősítési **küszöbérték 1.200 g/nap (angus/hereford esetében) és 1000 g/nap (galloway esetében), STV-re** jutó súlygyarapodás, elvárás továbbá a kizáró hibáktól nem terhelt korrekt küllem.
Amennyiben a tenyésztő nem tud min. 5 egyed a feltételeknek megfelelően STV-ben értékelni, a minősítő küszöbértéket az előző évi hazai populációátlaghoz kell méretezni.
- A tenyészbika jelöltekkel szemben támasztott követelményt az Egyesület Tenyésztői Tanácsa határozza meg.
- Az elfogadott szelekciós küszöbértékek megváltoztatását a Tenyésztői Tanács (a halmozott adatbázis értékei alapján) bármikor kezdeményezheti.
- A tervezett minősítést és STV zárást az Egyesülethez be kell jelenteni min. 15 nappal az erre rendszeresített formanyomtatványon. Az esemény időpontjáról az Egyesület értesíti a hatóságot.

13.4.7. KLSZ IGÉNYLÉS ÉS KIADÁS

- A minősítés során csak a mesterséges vagy természetes fedeztetésre megfelelt minősítésű állatok értékesíthetők tenyészbikának.
- A végső minősítés előtt a tenyészbika jelöltek tenyésztés céljára nem értékesíthetők!
- Az értékesítésre kerülő egyedeknek meg kell felelni a mindenkor érvényben lévő állategészségügyi előírásoknak.
- Csak abban az esetben adható ki KLSZ a jelöltnek, ha annak minősítését igazolja az Egyesület, teljesítményvizsgálatát hitelesíti a Tenyésztési Hatóság, DNS alapú származásellenőrzése, valamint állategészségügyi státusza hatóságilag igazolt.

•

13.4.7.1 KLSZ IGÉNYLÉS FOLYAMATA

Tenyésztő feladata, az alábbi dokumentumok elküldése az Egyesület felé:

- **Az STV lezárta, az STV jegyzőkönyv lezárása után: a Központi lajstromszám igénylő lap. (Honlapról letölthető)**
 - **DNS vizsgálati eredmény (NÉBIH labor)**
 - **Állatorvosi igazolás KPLSZ kéréshez (Honlapról letölthető)**

- **Bikák névadása: tenyészet által adott név**
egyed saját neve (évente abc szerint)
apja névtagja

A javasolt névadástól eltérő nevet a tenyésztő kérelemére, a Tenyésztői Bizottság hagyja jóvá.

Egyesület feladata:

- Törzskönyv elkészítése
- NÉBIH-nek elküldés a csatolmányokkal
- A kész, NÉBIH által záradékolt törzskönyv postázása a tenyésztőnek

Ez a sajátteljesítmény-vizsgálati végrehajtási és eljárási rend az Egyesület Tenyésztési Programjának része, amit az Egyesület Közgyűlése, Tenyésztői Tanácsa szabályozott, elfogadtatta a Állattenyésztési Hatóság a szabályzati rendje szerint, és harmonizál az Állattenyésztési és Szarvasmarha tenyésztési kódex rendelkezéseivel, valamint a hatályos EU-s és Állattenyésztési Törvény ide vonatkozó szabályaival.

Az ÜSTV szabályítól csak indokolt esetben, magas genetikai értékű tenyészbika jelölt esetén, tenyésztői kérelemre-, a Tenyésztői Bizottság engedélyével lehet eltérni.

13.4.8 FAJTATISZTA TENYÉSZÁLLATOK ÉS SZAPORÍTÓANYAGAIK TENYÉSZTÉS CÉLJÁBÓL TÖRTÉNŐ FORGALMAZÁSÁNAK ENGEDÉLYEZÉSE

Az angus, hereford, galloway fajtákra vonatkozó, jóváhagyott tenyésztési programot végrehajtó Egyesület az **EU Állattenyésztési rendelet** szerint elfogadja (engedélyezi):

- természetes fedeztetés céljára a fajta bármely fajtatiszta tenyészállatát;
- a mesterséges termékenyítés céljából a fajta bármely fajtatiszta tenyészállatából gyűjtött spermát, amelyeknek elvégezték a tenyészértékbecslését;
- embrióátültetés céljából a spermafelhasználás révén megfogant embriók in vitro előállításához és ugyanígy fogant, in vivo nyert embriókhoz gyűjtött és használt petesejteket, amennyiben a petesejteket és az embriókat a fajta olyan fajtatiszta tenyészállataiból nyerik, amelyeket teljesítményvizsgálatnak vagy tenyészérték–becslésnek vetettek alá;
- a fajta fajtatiszta hímivarú tenyészállatainak ivadékteljesítmény–vizsgálata céljából olyan fajtatiszta tenyészállatokból nyert spermát, amelyet nem vetettek alá teljesítményvizsgálatnak vagy tenyészérték–becslésnek, feltéve, hogy a spermát kizárólag e fajtatiszta hímivarú tenyészállatok ivadékteljesítmény–vizsgálata céljából használják fel az adott tenyésztőszervezet számára az ilyen vizsgálatok elvégzése céljából szükséges mennyiségek keretein belül.

A jóváhagyott tenyésztési programot végrehajtó Egyesület által létrehozott törzskönyv főtörzskönyvi részébe bejegyzett fajtatiszta hímivarú tenyészállatoktól gyűjtött, spermát az ugyanabban vagy más tagállamban ugyanazon fajtán jóváhagyott tenyésztési programot végrehajtó tenyésztőszervezetnek a teljesítményvizsgálatra és adott esetben tenyészérték-

becslésre vonatkozó ugyanolyan feltételekkel és mennyiségi korlátozásokkal kell engedélyeznie, mint amelyeket saját fajtatiszta hímivarú tenyészállataira alkalmaz.

Az ezekben a bekezdésekben említett fajtatiszta tenyészállatok szaporítóanyagait olyan spermagyűjtő vagy –tároló központban, vagy embriógyűjtő vagy– előállító munkacsoport által kell gyűjteni, előállítani, feldolgozni és tárolni, amelyet az uniós állat-egészségügyi jognak megfelelően jóváhagytak az említett anyagok Unión belüli kereskedelme céljából. Az előzőtől eltérve egy tagállam engedélyezheti fajtatiszta tenyészállatok szaporítóanyagainak a tagállam jogszabályainak megfelelően jóváhagyott spermagyűjtő vagy –tároló központban vagy embriótároló központban, embriógyűjtő vagy– előállító munkacsoport, vagy speciálisan képzett személyzet által történő gyűjtését, előállítását, feldolgozását és tárolását a tagállam saját területén történő felhasználása céljából.

A tehenek minősítési kategóriái

Bikanevelő tehen (BC: Raising bull cow)

Bikanevelővé minősíthető az a "A" főtörzskönyvi osztályba sorolt tehen, amely megfelel a törzskönyvezési szabályzatban rögzített követelményeknek; küllemi pontszáma min.: **90**.

Embrió donor tehen (ED: Embryo donor)

A bikanevelő tehenek közül az Egyesület Tenyésztők Tanácsa javaslatára a szaporulati és biológiai tulajdonságai alapján kijelölt egyedek; küllemi pontszáma min.: 97

Az embrió donor teheneket nyilvántartásba vesszük, egyedi azonosítóval (aberdeen angus esetében: AA-000-ED-20.. ,hereford esetében: HE-000-ED-20..),galloway esetében: GW-000_ED és névvel is ellátjuk.

Aranytörzskönyves tehen (GP: Gold Pedigree)

Az a nagy genetikai értéket viselő nőivarú egyed, amelynek életteljesítménye minimum 10 termelési évvel rendelkezik és több kiváló tenyészűző, bika ivadékkal rendelkezik

14. IVADÉKVIZSGÁLAT, TENYÉSZÉRTÉKBECSLÉS

A tenyészértékre vonatkozó minél szélesebb körű információk begyűjtése érdekében az Egyesület az NÉBIH KÖZPONT-tal történt egyeztetés alapján a BREEDPLAN egyedmodellt alkalmazza.

A futtatásra alkalmas formába hozott, hiteles adatállományt lehetőség szerint évente egy alkalommal, elektronikus úton juttatjuk el Ausztráliába, Armidaleba, (Agricultural Business

Research Institute; University of New England, Armidale NSW, 2351) a BREEDPLAN központba, ahol mindig a legújabb fejlesztésű programváltozaton történik meg a futtatás.

A BREEDPLAN a BLUP (Legjobb Lineáris Torzítatlan Becslés) egyedmodellre épülő húsmarha tenyészték-becslési módszer. A New England Egyetem és a New South Wales Mezőgazdasági Intézet Állatgenetikai és Nemesítési Csoportja (AGBU) fejlesztette ki Ausztráliában.

Nagyszámú tulajdonságot kezel egy időben, ezek a különböző életkorban mért testsúly, az ellés lefolyása, termékenység és vágóérték adatok. Különválasztja a tulajdonságokat közvetlenül befolyásoló gének hatását és az anyai hatást – ott, ahol ez fennáll.

A modell leírása:

$$Y_{ijkln} = b_i + a_j + m_k + p_k + h_l + \lambda_n e_{ijkl}$$

Y_{ijkln} = a j-edik egyed megfigyelése, amit a k-adik anya nevelt az i-edikkorcsoportban, melyet az l-edik bika-tenyészet kölcsönhatás befolyásolt

b_i = az i-edik korcsoport

a_j = a j-edik egyed tenyésztértéke

m_k = a k-adik anya hatása

p_k = a k-adik anya állandó környezeti hatása

h_l = az l-edik bika-tenyészet kölcsönhatás

λ_n = a heterogén variancia multiplikatív korrekciója

e_{ijkl} = a hiba, vagy maradék

A program figyelembe veszi az;

- Anyai hatást
- A bika-tenyészet kölcsönhatást
- Tulajdonságoktól függően eltérő korcsoportokat alakít ki
- „Multitrait” modell, azaz korrelációk ismeretében, egyéb adatok alapján is becsül tenyésztértéket
- A fajta saját populációgenetikai paramétereivel (h^2 , r , R) számol, keresztezett állományokban az azonos genotípusúakat hasonlítja össze
- Beépíti a külföldi tenyésztértéket
- Heterogén varianciával számol

Megfelelő alapadatok esetén az alábbi tulajdonságok tenyésztérték számítására van lehetőség:

Súly	Termékenység	Carcass

▶ Születési súly (opcionális)	▶ Herekörméret	Hosszú hátizom vastagsága
▶ 200-napos tejtermelés	Termékenyítési időszak kezdetétől (hárembe osztás) ellésig eltelt idő	Faggyúborítottság
▶ 200-napos tömeggyarapodás	Vemhességi idő (egyedi pároztatás)	Vágási %
▶ 400-napos súly	▶ Ellés lefolyása	Márványozottság
▶ 600-napos súly		
▶ Kifejlettkori súly		

A program a keresztezett állatoknak is képes – egy adatbázison belül – tenyésztéket számolni. Részletes leírása. <http://breedplan.une.edu.au> internethelyen

Az aberdeen angus/herford/galloway fajta Tenyésztési Programjának változtatását kizárólag az Egyesület Tenyésztői Tanácsa és közgyűlése engedélyezheti.

A tenyésztési program végrehajtása során az Európai Parlament és Tanács (EU) 2016/1012 rendelete szerint minden, az adott tenyésztési programban részt vevő tenyésztőknek egyenlő bánásmódban történő részesítését biztosítjuk.

Engedélyének dátuma: 2023.01.24.